

Is het ErvaringsGericht Onderwijs (E.G.O.) passé?

Peter komt terug in België wonen nadat hij in Latijns-Amerika in verschillende projecten heeft gewerkt. Hij zoekt een basisschool voor zijn kinderen en vraagt bij een bezoek aan een van de scholen of ze ervaringsgericht werken. Het antwoord luidt: “Ervaringsgericht? Niet echt. Trouwens ervaringsgericht is een beetje passé.” Peter fronst de wenkbrauwen.

Misschien heb je de voorbije jaren wel eens een gelijkaardige opmerking gehoord. Af en toe duikt ze op, soms geheel onverwacht, soms op voorspelbare momenten. Is het ervaringsgericht onderwijs na dertig jaar werkelijk passé?

Wat is er passé?

Bij deze opmerking zou je jezelf kunnen afvragen wat men eigenlijk bedoelt. Wat is er precies passé? Heeft het te maken met de beeldvorming rond E.G.O.? Hoe ziet men E.G.O.? Ziet men E.G.O. als een beweging van methodescholen? Of als de promotor van hoeken- en contractwerk? Misschien als een ‘laissez faire’-aanpak waarbij de verzuchtingen van kinderen altijd worden ingewilligd? Of als een pittig sausje dat je opdient bij het hoofdgerecht, maar dat je gerust kunt negeren omdat het de kwaliteit van de maaltijd niet mee bepaalt? Het is dringend tijd om een en ander op een rijtje te zetten.

1. Welbevinden en betrokkenheid

Ervaringsgericht onderwijs heeft altijd aandacht gevraagd voor het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen omdat een hoog niveau van welbevinden en betrokkenheid garanties biedt voor een succesvol ontwikkelings- en leerproces. Uiteraard gaat het hierbij om welbevinden en betrokkenheid in een onderwijscontext met inhouden of activiteiten die gelinkt zijn aan ontwikkelingsdoelen en eindtermen. Welbevinden en betrokkenheid zijn daarbij niet de enige parameters waar onderwijs rond moet draaien, maar het zijn wel de eerste parameters die prioriteit krijgen. De volgorde is dus belangrijk. We kijken eerst naar het welbevinden en de betrokkenheid voor we naar de resultaten kijken, omdat een laag niveau van welbevinden en betrokkenheid de kans op leren en ontwikkelen bedreigt.

De behoefte om leerlingen meer te betrekken te laten zijn, heeft er altijd voor gezorgd dat methodieken als hoeken- en contractwerk gepromoot worden binnen E.G.O. Het hogere niveau van betrokkenheid moet leiden tot betere resultaten op verschillende gebieden (competent gedrag, inzichtelijk werken, sociale interactie, probleemoplossend

denken, kritische zin,...). Contractwerk waarbij leerlingen zich vervelen, waarbij ze ontmoedigd raken of afhaken, is een ramp. Werk- of organisatievormen an sich kunnen immers nooit garant staan voor kwaliteitsverbetering. Alles hangt af van hoe ze worden geïmplementeerd. Er kan slechts kwaliteitsverbetering komen wanneer we aandacht hebben voor de manier waarop leerlingen handelen binnen deze werk- of organisatievormen; wanneer we letten op hun welbevinden en hun betrokkenheid.

Is hoeken- en contractwerk passé? Niet als we ermee kunnen bereiken dat kinderen geboeid aan de slag gaan om een stukje realiteit te verkennen. Is welbevinden en betrokkenheid passé? Integendeel! Welbevinden en betrokkenheid zijn termen die steeds uitdrukkelijker tot het algemeen taalgebruik van onderwijzers gaan behoren. Daar zijn we bijzonder blij om. Ook steeds meer onderzoeksprojecten nemen welbevinden en betrokkenheid mee in hun onderzoeksdesign. Met andere woorden "welbevinden en betrokkenheid" wordt door steeds meer onderwijzers als belangrijke aandachtspunten naar voren geschoven. We weten wel dat niet iedereen daarbij de inhoudelijke invulling van de concepten hanteert zoals deze door het E.G.O. zijn beschreven, maar toch illustreert dit dat het kijken vanuit het kind steeds belangrijker is geworden in het onderwijslandschap.

Competenties ontwikkelen

Onderwijs wil iets teweeg brengen. Onderwijs wil resultaten behalen. Daar is iedereen het over eens. Binnen het E.G.O. steunen we deze visie, maar we beklemtonen wel dat een strikt lineaire weg langs leerdoelen en leerlijnen niet voor alle kinderen de meest optimale manier is om resultaten te behalen. We willen het geheel bewaken en geloven in een aanpak die meer ruimte laat voor initiatieven van kinderen. Projectwerk bijvoorbeeld kan kinderen in een proces brengen waarbij ze enthousiast rond verschillende onderwerpen werken. Ze kunnen dan zelf op onderzoek en op verkenning gaan. Ze experimenteren en exploreren daarbij op basis van hun eigen vragen. Bij het einde van een project kunnen wij dan aanvinken welke eindtermen en doelen er werden bereikt. Vaak is dat een indrukwekkende lijst. Dat is een andere manier van werken, want doorgaans bepalen we op voorhand welke doelen er binnen een korte periode (één lestijd of één lesdag) moeten worden bereikt. Het is beter om een langere periode te plannen en om met de kinderen aan te geven waar je bijvoorbeeld binnen acht weken wil staan. Zo komt er meer reliëf in de leerdoelen en kunnen bijzaken en hoofdzaken beter van elkaar worden gescheiden. Deze meer holistische benadering heeft het voordeel dat we ons meer kunnen toelagen op wat echt belangrijk is. Tegelijkertijd moeten we erover waken dat we de ontwikkeling van de kinderen in de breedte waarmaken. De totale persoonlijkheid van het kind moet aandacht krijgen. In de kleuterschool geven de ontwikkelingsdomeinen daarbij houvast. In de lagere school spelen die minder uitdrukkelijk mee. Dat is jammer omdat we daardoor het risico lopen dat we onze aandacht eenzijdig op de leerstof richten. Vanuit het E.G.O. pleiten we voor blijvende aandacht voor de verschillende ontwikkelingsdomeinen en willen we de kinderen in al deze domeinen competentier laten worden. Maar kijken in de breedte geeft ook de mogelijkheid om talenten te verkennen. Vaak zie je al op zeer jonge leeftijd specifieke interesses naar boven komen. Het ontdekken en verdiepen van deze interesses binnen het onderwijs kan kinderen sterker en bewuster maken van hun talenten. Recente cijfers

Nog steeds kan het E.G.O. in dit debat een onmiskenbare meerwaarde brengen. Als we spreken van 'ervaringsgericht' hebben we het niet over wat het kind allemaal al lerende aan ervaring opdoet. Hoe sympathiek die benadering van leren ons ook is. Met ervaringsgericht beschrijven we de houding van de leerkracht: die is gericht op 'ervaring', op het ervaringsproces bij de ander. Ervaringsgericht onderwijs is onderwijs waarin leerkrachten handelen vanuit een 'ervaringsgerichte' instelling. Die ervaringsgerichte instelling is een bijzondere wijze van kijken naar zichzelf en naar anderen. De ervaringsgerichte persoon stelt zich bewust in op de 'ervaring', op de beleving, op de stroom van gevoelde betekenissen die achter gedrag besloten ligt. In een ervaringsgerichte benadering tracht men zich een zo levendig mogelijke voorstelling te maken van wat zich bij de ander innerlijk afspeelt. Dat kunnen we dankzij de bijzondere gave van de 'sensitiviteit', de 'empathie', het 'actief luisteren'. Ervaringsgerichtheid betekent: intens zoeken naar wat zich in kinderen afspeelt, in het bezig zijn van kinderen de aandacht richten op wat in hen omgaat, op wat de omgeving bij hen teweegbrengt, op de manier waarop ze de wereld zien en beleven... Proberen in de huid van de anderen te kruipen om gewaar te worden wat zij gewaarworden. Hierbij passen we de methode van de 'ervaringsreconstructie' toe: het proberen greep te krijgen op wat zich in de binnenkant van de ander afspeelt. Daarvan heeft het ervaringsgericht onderwijs zijn specialiteit gemaakt. Het is een manier van kijken. Het is de dingen zien en aanvoelen die net onder de oppervlakte zitten. Al de rest - de praktijkprincipes en interventies - volgt daaruit. En welbevinden en betrokkenheid zijn daarbij de cruciale concepten om ervaringsgericht te kijken.

tonen nogmaals aan dat niet iedereen maximaal profiteert van onderwijs. Er is een grote groep die ongekwalificeerd uitstroomt na het leerplichtonderwijs. We hebben nochtans alle talenten nodig in onze maatschappij en het is zonde als ook maar één splinter talent verloren gaat.

Is naar de totale persoonlijkheid kijken passé? Integendeel! Men schreeuwt om meer aandacht voor talentontwikkeling, creativiteit, flexibiliteit, ondernemingszin en zelfsturing. Het E.G.O. heeft daar terecht veel in geïnvesteerd en hoopt met de verworven inzichten nog veel onderwijsmensen te inspireren. We zien de theorie van de meervoudige intelligentie van Gardner steeds meer opduiken binnen het basisonderwijs. Wanneer we de E.G.O.-competenties naast de verschillende intelligenties van Gardner plaatsen, zien we dat er veel overeenkomsten zijn. Beide visies beklemtonen in elk geval een ruime kijk op ontwikkeling. Is de competentie ontwikkelend werken passé? Neen toch!

2. Nog een hele weg te gaan

De voorbije jaren stond het E.G.O. in de frontlinie om mee te timmeren aan de kwaliteit van ons onderwijs. Dat heeft geleid tot een hoop veranderingen in het veld. Er is bijna geen enkele school meer in Vlaanderen die niets doet rond het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen. De meeste scholen passen een vorm van hoeken- en contractwerk toe. Heel wat scholen gebruiken het procesgericht kindvolgsysteem van CEGO. Maar de strijdpositie heeft ook geleid tot een gevoel van 'we hebben het nu wel gehad'.

Toch zijn er nog erg grote verschillen tussen scholen.

- In veel gevallen heeft contractwerk niet geleid tot een beter gevoel of een hogere betrokkenheid van de kinderen. De werkvorm werd op veel plaatsen geïntroduceerd zonder dat men stilstond bij de 'waarom'-vraag. Contractwerk is te veel een methodiek en te weinig een manier om leerlingen enthousiast en betrokken te maken. Contractwerk is dan een nieuwtje waarvan de impact in tijd en effect beperkt is.
- Men vraagt om het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen te screenen, maar men ziet dat als iets 'extra's'. Deze screenings vormen niet altijd het vertrekpunt om datgene wat men de kinderen aanbiedt bij te stellen. De screenings moeten bijkomende informatie bieden naast de harde resultaten, als een soort tegengewicht. We hebben het al aangegeven: we pleiten voor een duidelijke volgorde, waarbij er eerst naar het welbevinden en de betrokkenheid wordt gekeken en dan pas naar de resultaten (en niet omgekeerd). Op basis van de screenings willen we beter inspelen op wat de kinderen nodig hebben om zo een aangepast leerpakket te geven. Het komt er dus op neer dat de eerste stap van het volgsysteem nog wel wordt gezet (kinderen worden gescreend), maar dat die stap niet leidt tot een andere aanpak (tweede stap) of individuele ondersteuning en begeleiding (derde stap).

Is E.G.O. passé? Integendeel! Er kan nog een hele weg afgelegd worden.

Zo kan er nog gewerkt worden aan:

- systematisch ingaan op de betekenis van ervaringen voor kinderen,
- het werken met ervaringsreconstructies,
- het consequent bijsturen van wat er gebeurt in de klas vanuit de screenings rond betrokkenheid,
- het vergroten van de ruimte voor eigen initiatieven van kinderen,
- het optimaliseren van de klas- en schoolsfeer,
- het afstemmen op leerbehoeften van kinderen en omgaan met de verschillen in inte-

De opsomming van competentiedomeinen van het E.G.O. met tussen haakjes de verwijzing naar de intelligenties van Gardner.

- Begrijpen van de maatschappelijke wereld en omgaan met diversiteit (interpersoonlijke intelligentie)
- Kleine motoriek (lichamelijke-beweeglijke intelligentie)
- Grote motoriek (lichamelijke –beweeglijke intelligentie)
- Sociale competenties (interpersoonlijke intelligentie)
- Abstract /logisch denken (logisch-wiskundige intelligentie, ruimtelijke intelligentie)
- Talig functioneren (linguïstische intelligentie)
- Begrijpen van de fysische wereld (naturalistische intelligentie)
- Beeldende en muzikale representatie (muzikale intelligentie)

Zelfsturing en ondernemingszin (intrapersoonlijke intelligentie) neemt een aparte plaats in want het is een dimensie die op alle verschillende competentiedomeinen wordt ingezet (Laevers, 2006).

- resse, talenten, mogelijkheden, oplossingsstrategieën, enzovoort,
- het omgaan met socio-emotionele problemen,
- het stimuleren van zelfsturing en ondernemingszin,
- het prikkelen van exploratiedrang,
- het werken aan verbondenheid,
- ...

3. Groeiende interesse

Ondertussen groeit de interesse voor het E.G.O.-concept op internationaal niveau. Het meest indrukwekkend is de interesse vanuit het Verenigd Koninkrijk. Door een procesgerichte aanpak in settings in Kent (op basis van welbevinden en betrokkenheid) werd de output opvallend beter. Dat heeft de interesse gewekt van andere *Local Educational Authorities* die nu massaal ondersteuning zoeken in het E.G.O.-denken. Het blijft niet langer beperkt tot *Early Years (van 0 tot 5 jaar)*, ook *Primary (van 6 tot 12 jaar)* is vragende partij.

In Suriname zagen we iets gelijkaardigs gebeuren. Door binnen vijftien pilootscholen de klemtoon te verleggen naar het proces werden de resultaten op termijn beter. Door dus minder hard te focussen op de doelen en door meer aandacht te besteden aan aangename manieren van leren, werden er betere resultaten geboekt, ook wat de leerdoelen betreft. In de betrokken scholen heeft de focus op welbevinden en betrokkenheid het onderwijs drastisch veranderd. Eén van de schoolleiders verwoordde het zo: "Ik heb in mijn schoolloopbaan al veel onderwijsprojecten gezien, maar dit is het enige wat effectief iets fundamenteels heeft veranderd in mijn school. We zullen niet anders kunnen dan deze weg te blijven bewandelen, zelfs wanneer de internationale consultants weer weg zijn."

Op dit moment wordt er intensief werk gemaakt van E.G.O. in diverse projecten in Nederland, Vietnam, Engeland, Wales, Schotland, Noord-Ierland, Ierland, Zuid-Afrika, Duitsland, Portugal, Japan, Australië en de Nederlandse Antillen. E.G.O. passé? Neen toch, zeker niet als je weet dat er in het verleden projecten zijn opgestart in Ecuador, Nieuw-Zeeland, Zweden, Spanje, Kroatië, Zambia en Cyprus. Ook in Vlaanderen doet het nascholingsaanbod het nog steeds erg goed.

Besluit

E.G.O. is niet in de eerste plaats een beweging van methodescholen, maar wil met een procesgerichte aanpak voor kwaliteitsverbetering zorgen in het reguliere onderwijs. We geloven erin dat er nog groeikansen zijn voor onderwijs. Uiteraard zal een school die bewust voor het E.G.O.-concept kiest zich sterker kunnen profileren en meer kansen kunnen aanbieden aan de kinderen.

E.G.O. staat niet voor een 'laissez faire'-aanpak waarbij de vele verzuchtingen van kinderen altijd worden ingewilligd, integendeel. E.G.O. vraagt heel wat van de kinderen en de leerkrachten. De leerkracht zal vaak proactief moeten zijn om voldoende groeistimulansen te geven. Laissez faire kan niet in een 'open framework approach' waarbij de leerkracht inspeelt op wat de kinderen nodig hebben en waarbij de kinderen inspelen op wat de leerkracht aanbiedt. E.G.O. is geen pittig bijsausje dat je opdient bij het hoofdgerecht en dat genegeerd kan worden. E.G.O. wil vertrekken vanuit welbevinden en betrokkenheid en wil het onderwijs kwaliteitsvoller maken. Er is nog veel werk, nu en in de toekomst. Laten we er samen voor gaan!

Ludo Heylen

EGO kan nooit passé zijn, want indien je steeds vertrekt vanuit welbevinden en betrokkenheid, en je ieder jaar met een andere klasgroep aan het werk bent, zal je steeds een gevarieerd en op maat gericht aanbod moeten aanreiken. Echt EGO vernieuwd zichzelf ieder jaar opnieuw, is innoverend en kan nooit passé zijn. Want de organisatievormen (contractwerk, projectwerk, hoekenwerk,...) blijven wel hetzelfde maar de inhoud zal je zelf steeds springlevend moeten houden (Erik Bakkers)

